

С. Т. Пухир

кандидат економічних наук, доцент,
докторант

Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ)

КРЕДИТИ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Проаналізовано кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій у системі механізмів фінансування державної регіональної політики і зроблено спробу визначити основні сучасні зовнішні і внутрішні ризики співробітництва України з МФО.

Ключові слова: міжнародні фінансові організації, фінансові механізми, кредитні ресурси, державна регіональна політика.

Pukhyr S. LOANS OF INTERNATIONAL FINANCIAL INSTITUTIONS AS A MECHANISM FOR FINANCING THE STATE REGIONAL POLICY

The article analyzes the credit resources of international financial institutions in the system of financing of State regional policy and made an attempt to determine the main modern external and internal risks of Ukraine's co-operation with the MFIS.

Key words: international financial organization, financial mechanisms, credit resources, state regional policy.

Постановка проблеми. Поглиблення в останні роки інтеграції України до світової фінансової системи певною мірою зумовлено результатами співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями (МФО), що є вагомим пріоритетом політики держави, яка системно розвиває міжнародні економічні відносини. Так, в Законі України «Про засади державної регіональної політики» [1], який ухвалено Верховною Радою України 5 лютого 2015 року, серед механізмів фінансування державної регіональної політики, у статті 20 визначено фінансові ресурси міжнародних інституцій. Це актуалізує необхідність дослідження кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій як механізм фінансування реалізації державної регіональної політики.

Аналіз останніх досліджень. Стану, проблемам та пріоритетним напрямам підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями присвячено чимало наукових праць вітчизняних експертів і практиків. Зокрема, серед публікацій 2013–2014 років – роботи Я. Б. Базилюка, О. С. Власюка, С. В. Давиденка, Д. Ю. Венцовського, А. І. М'яковського та інших.

Попри значний обсяг досліджень і публікацій, ще не достатньо розкритими залишаються питання впливу кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій на регіональний розвиток в Україні, адже сьогодні, як ніколи раніше, постали проблеми розбудови нових форм співпраці шляхом використання ефективніших механізмів фінансування, які дають змогу диверсифікувати джерела фінансування проектів та програм, скерованих на потреби розвитку регіонів.

Метою статті є аналіз кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій у системі механізмів фінансування реалізації державної регіональної політики та визначення сучасних зовнішніх і внутрішніх ризиків співробітництва України з МФО.

Виклад основного матеріалу. Уряд України підтримує принципові позиції підходу ЄС до реалізації регіональної політики, які базуються на поєднанні політики щодо підвищення рівня конкурентоспроможності територій та політики, спрямованої на недопущення зростання регіональних диспропорцій. Так, для реалізації регіональної політики в ЄС витрачається третина всього зведеного бюджету – 308 млрд євро протягом 2007–2013 років, з них 81,5 відсотка спрямовується на здійснення заходів щодо зменшення територіальних диспропорцій, близько 16 відсотків – на підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів і 2,5 відсотка – на європейське територіальне співробітництво [2]. В Україні, як зазначається в Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, дуже обмежені бюджетні ресурси для здійснення ефективних заходів у рамках такого підходу. Разом з цим з метою збільшення фінансових можливостей у стратегічному документі наголошується на підвищенні ефективності мобілізації кредитних ресурсів міжнародних фінансових організацій. Адже за роки незалежності склалися певні напрями співробітництва з МФО, зокрема з Міжнародним банком реконструкції та розвитку (МБРР), Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), яке характеризується системним залученням обсягів фінансових ресурсів на реалізацію проектів у державному секторі, у тому числі проектів-мультиплікаторів, які напряму або опосередковано впливають на регіональний розвиток, а саме: розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору, підвищення енергоефективності, переоснащення магістральних газопроводів та розвиток міської інфраструктури.

За період 1992–2012 рр. загальна сума відкритих кредитних ліній для України на фінансування 116 проектів і програм перевищила 7 млрд дол. США. У 2013

році реалізовувалось 12 інвестиційних проектів на загальну суму 1,72 млрд дол. США [3, с. 68]. У 2014 році загальний обсяг кредиту 12 інвестиційних програм (проектів) по лінії Міжнародного банку реконструкції та розвитку становив 2,48 млрд дол. США, при цьому обсяг залучених позик відповідно до Державного бюджету на той рік установлено в сумі 2,35 млрд грн, по

лінії Європейського банку розвитку і реконструкції – 2,04 млрд грн та Європейського інвестиційного банку – 1,7 млрд грн [4].

Важливо зазначити, що при залученні кредитних ресурсів кошти акумулюються на найважливіших проектах (табл. 1), які реально впливають на розвиток регіонів.

Таблиця 1

**Найважливіші інвестиційні проекти,
які реалізуються за рахунок кредитів (позик) МФО у 2014–2015 роках**

Назва інвестиційного проекту (програми)	Загальний обсяг кредиту (позики)	Кредитори, обсяг залучення кредиту, млн грн					
		МБРР		ЄБРР		ЄІБ	
		2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.
Проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху	400 млн дол. США	89,43	223,5	-	-	-	-
Другий проект покращення автомобільних доріг та безпеки руху	450 млн дол. США	893,21	1 823,08	-	-	-	-
Проект реабілітації гідроелектростанцій	106 млн дол. США	75,7	96,3	310,0	500,0	252,6	295,65
Проект з передачі електроенергії	200 млн дол. США	700,0	652,8	-	-	-	-
Проект з передачі електроенергії – 2	378,42 млн дол. США	-	23,12	-	-	-	-
Додаткове фінансування на виконання Проекту реабілітації гідроелектростанцій	60 млн дол. США	161,21	227,34	-	-	-	-
Проект підвищення енергоефективності в секторі централізованого теплопостачання України	382 млн дол. США	10,53	539,62	-	-	-	-
Проект розвитку міської інфраструктури	140 млн дол. США	282,9	78,07	-	-	91,07	130,15
Проект розвитку міської інфраструктури – 2	350 млн дол. США	9,74	509,41	-	-	-	-
Проект «Завершення будівництва метрополітену в м. Дніпропетровську»	152 млн євро	-	-	382,4	400,0	282,4	272,0
Проект «Будівництво високовольтної повітряної лінії 750 кВт «Рівненська АЕС – Київська»	150 млн євро	-	-	370,0	1 008,85	330,0	1 008,85
Проект «Будівництво повітряної лінії 750 кВт «Запорізька АЕС – Каховська»	175 млн євро	-	-	300,0	1 100,95	111,30	1 100,95
Проект «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на під'їздах до м. Києва (пан'європейські коридори)»	450 млн євро	-	-	674,3	1 693,45	674,3	967,03
Проект «Реконструкція, капітальний ремонт та технологічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород»	150 млн євро	-	-	-	13,60	-	13,60

Джерело: Про державний бюджет України на 2014 рік та 2015 рік : Закони України від 16.01.2014 за № 719-VI [4] і від 28.12.2014 за № 80-VIII [5].

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» [5, додаток 9], фінансування інвестиційних проектів, яке здійснюється за рахунок кредитів зазначених міжнародних фінансових організацій, залучених державою до спеціального фонду Державного бюджету, визначено загальним обсягом понад 14 млрд грн.

Із загального обсягу фінансових ресурсів у 4,6 млрд грн, що спрямовуються МБРР у 2015 році на ре-

алізацію інвестиційних програм (проектів), найбільша сума припадає на програми «Розвиток автомагістралей та реформа дорожнього сектору» – 2 046,6 млн грн, «Підвищення надійності постачання електроенергії в Україні» – 676,0 млн грн, «Розвиток міської інфраструктури і заходи в секторі централізованого теплопостачання України, розвиток системи водопостачання та водовідведення в м. Миколаєві, реконструкція та розвиток системи комунального водного

господарства м. Чернівців» – 1 127,1 млн грн, а також програми «Реконструкція гідроелектростанцій ПАТ "Укргідроенерго"» – 323,6 млн грн, проект «Модернізації системи соціальної підтримки населення України» – 274,7 млн грн, проект «Модернізації державних фінансів» – 148,8 млн грн.

Стратегія МБРР щодо співробітництва з Україною ґрунтується на ключових напрямках підвищення якості надання державних послуг та системи державних фінансів, а також бізнес-клімату. Принциповою зміною у співробітництві є підтримка цим банком кредитування ефективних, самоокупних інвестиційних проектів [6, с. 60].

У рамках співпраці України з ЄБРР у 2015 році передбачено фінансування шести інвестиційних проектів на загальну суму понад 4,7 млрд грн. Серед яких проекти: «Покращення транспортно-експлуатаційного стану автомобільних доріг на під'їздах до м. Києва (пан'європейські коридори)» (1693,4 млн грн), «Завершення будівництва метрополітену в м. Дніпропетровську» (400,0 млн грн), «Будівництво високовольтної повітряної лінії 750 кВТ «Рівненська АЕС – Київська» (1 008,85 млн грн), «Реабілітація гідроелектростанцій», «Будівництво повітряної лінії 750 кВТ «Запорізька АЕС – Каховська» (1 100,95 млн грн), «Реконструкція, капітальний ремонт та технічне переоснащення магістрального газопроводу Уренгой – Помари – Ужгород» (13,6 млн грн).

Необхідно зазначити, що протягом останніх років спостерігається позитивна динаміка співробітництва України з ЄІБ. З метою концентрації ресурсів серед інвестиційних проектів, кошти на які спрямовуються ЄІБ, визначено проекти, які фінансуються з кредитних ресурсів МБРР, ЄБРР (див. *табл. 1*). Винятком є два проекти: «Надзвичайна кредитна програма для України» – 400 млн грн і «Основний кредит для МСП та установ із середньою капіталізацією – Україна (АРЕХ)» – 272,0 млн грн. Загалом суму кредиту ЄІБ на 2015 рік передбачено в обсязі 4,46 млрд грн [5].

Окрім цього, 2015 року планується спрямувати 369,2 млн грн Кредитною установою для відбудови на проекти: «Підвищення ефективності передачі електроенергії (модернізація підстанцій)», «Підтримки малих і середніх підприємств», «Муніципального водного господарства м. Чернівців, стадія І».

Ураховуючи зазначене, співробітництво з МФО набуває статусу стратегічного партнерства, розбудова якого сприятиме диверсифікації ризиків нестабільного середовища та є потужним інструментом активізації економічного розвитку [6, с. 58].

Важливим є і той факт, що змінами до Бюджетного і Податкового кодексів України наприкінці 2014 року всім міським радам міст обласного значення надано право здійснення місцевих зовнішніх запозичень шляхом отримання кредитів від МФО.

Проте за результатами аудиту, проведеного Рахунковою палатою України, у 2013 році основними недоліками впровадження проектів, що підтримуються позиками Міжнародного банку реконструкції та розвитку, було значне відставання реалізації проектів від запланованих строків. За оцінками аудиторів, основні

причини затримок упровадження проектів і використання коштів позик – їхня довготермінова підготовка, а також недоліки в системі управління та контролю за їх виконанням [7, с. 150] як на державному, так і на регіональному рівнях.

Водночас кількісні показники співпраці України з МФО відстають від реальних можливостей, на що впливають як сучасні тенденції європейської економіки, прогнозів провідних міжнародних організацій щодо фінансового розвитку країн ЄС, які наголошують на збереженні істотних ризиків для фінансової стабільності, так і нестабільна економічна та політична ситуація в Україні.

Отже, для України важливо завчасно врахувати тенденції європейської економіки та зосередити увагу на внутрішніх резервах зростання – насамперед внутрішньому ринку й національному виробництві, для розбудови яких варто завчасно передбачити фінансові механізми їх стимулювання [8, с. 9].

Безперечно, варто підтримати позицію А. І. Марковського, яка вказує на те, що до серйозних зовнішніх загроз фінансової стабільності України слід віднести надмірну відкритість національної економіки. Він зазначає, що відкритість економіки у стратегічному плані відповідає завданням розвитку держави, про що свідчить досвід країн із розвинутою економікою. Розумна відкритість економіки сприяє підвищенню її ефективності, конкурентоспроможності, мобільності фінансового капіталу. Водночас будь-які умови входження вітчизняного господарства в систему міжнародного поділу праці, незрілість ринкових відносин і кризовий стан економіки потребують обережності у встановленні ступеня такої відкритості.

Зниження ризиків у процесі забезпечення доступу до міжнародних кредитів є складним завданням, адже необхідно забезпечити баланс між нормативним регулюванням і політичною складовою, особливо в питаннях зниження системних ризиків, а також розширення доступу, передусім для довгострокових інвестицій для того, щоб фінансова система забезпечувала інтереси стійкого глобального розвитку [9, с. 17].

Отже, до основних сучасних зовнішніх і внутрішніх ризиків співробітництва України з МФО можна віднести:

- зниження темпів економічного зростання та підвищення ризиків ускладнення ситуації проведення бюджетної консолідації в багатьох країнах світу;
- існуючі тенденції невизначеності у функціонуванні фінансових інститутів, що позначається на дестабілізації господарської діяльності в економіці держав і створює умови для нової спіралі фінансових і економічних криз;
- нестійкість банківської системи, яка може супроводжуватись такими тенденціями, як нестабільність бюджетної системи, дестабілізація валютної системи. Зокрема, нова політика Європейського центрального банку щодо кризової ситуації в єврозоні;
- поглиблення падіння економіки України, зокрема значне зниження обсягів ВВП у 2015–

2017 роках, як це передбачено в економічних прогнозах уряду, зростання інфляційних про-

цесів, скорочення обсягів інвестицій в економіку країни.

Список використаних джерел

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України (реєстр. № 0908 від 05.02.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
2. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року : постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 за № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%DO%BF>.
3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у 2013 році : Щорічне послання Президента України до до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2013. – 576 с.
4. Про Державний бюджет України на 2014 рік : Закон України від 16.01.2014 за № 719-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.gov.ua/laws/show/719-18>.
5. Про Державний бюджет України на 2015 рік : Закон України від 28.12.2014 за № 80-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.
6. Базиліук Я. Б. Пріоритетні напрями підвищення результативності співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / Я. Б. Базиліук // Фінанси України. – 2014. – № 1. – С. 54–66.
7. Звіт рахункової палати України за 2013 рік. – К., 2014.
8. Власюк О. С. Стан та проблеми співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями / О. С. Власюк, Я. Б. Базиліук, С. В. Давиденко, Д. Ю. Венковський // Фінанси України. – 2013. – № 11. – С. 7–22.
9. Мярковський А. І. Перспективи вдосконалення фінансового регулювання в Україні: глобальні виклики / А. І. Мярковський // Фінанси України. – 2014. – № 5. – С. 7–19.

References

1. On fundamental principal of state regional policy : The Law of Ukraine. Registration No.0908 dated 05.02.2015) [electronic resource]. – Access mode: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/156-19>
2. National strategy of regional development for the period until 2020 : Resolution No.385 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 06.08.2014 [electronic resource]. – Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%DO%BF>.
3. On internal and external state of Ukraine in 2013 : Annual President’s message to Verkhovna Rada of Ukraine. – Kyiv : NISD, 2013 [National Institute of Strategic Studies]. – 576 p.
4. On state budget of Ukraine for 2014 : The Law of Ukraine dated 16.01.2014 No. 719-VII [electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.gov.ua/laws/show/719-18>.
5. On state budget of Ukraine for 2015 : The Law of Ukraine dated 16.01.2014 No. 80-VIII [electronic resource]. – Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/80-19>.
6. Bazyliuk Ya. B. Promising directions of cooperation efficiency enhancement between Ukraine and international financial institutions, Financy Ukrainy // Finances of Ukraine. – 2014. – No. 1. – P. 54-66.
7. Report of the Audit Chamber of Ukraine for 2013. – Kyiv, 2014.
8. Vlasiuk O. S., Bazyliuk Ya. B., Davydenko S. V., Venkovskiy D. Yu. State and Challenges of Cooperation between Ukraine and International Financial Institutions, Financy Ukrainy // Finances of Ukraine. – 2013. – No. 11. – P. 7–22.
9. Miarkovkyi A. I. Opportunities of financial regulation improvement in Ukraine, Financy Ukrainy // Finances of Ukraine. – 2014. – No. 5. – P. 7–19.